

Daphnis ketskéi ugrálnak át a nyelven

Lesi Zoltán *Daphnis ketskéi* című kötetéről

Lesi Zoltán első kötete hosszú, türelmes válogatás eredménye. A fiatal költő nem hamarkodta el a kötetben való megjelenést, és ez a kötet színvonalán is meglátszik, ugyanis a mindössze harminchat, többségében viszonylag rövid verset tartalmazó kötet a szerző korához képest meglepő költői érettségről, illetve a hagyomány és a formakultúra szinte kisujjból való ismeretéről árulkodik.

A *Daphnis ketskéi* egyrészt megidézi a XVIII-XIX. századi magyar lírai hagyományt, főleg Berzsenyi költészetéből kiindulva, másrészt alapos fricskát adva parodizálja is azt. Lesi verseinek egyik érdekessége, hogy szándékosan archaizálnak és idéznek meg barokk, rokokó és klasszicista motívumokat, ugyanakkor olyan archaizmusok, látszólag régies helyesírással papírra vetett szóalakok is megjelennek bennük, melyek a valóságban sohasem léteztek, így módon a költő nemcsak megidéz és a mába emel egy mára talán kissé avított irodalmi hagyományt és nyelvhasználatot, hanem egyúttal átértelmezi, újra is teremti azt.

Stukkók, kegylók, czukorkák, lépten-nyomon megjelenő antik istenségek és mitológiai alakok népesítik be a homogén kis kötet költői világát, ám az olvasó a végére talán mégsem érzi úgy, hogy most már sok lesz az ismétlődő motívumokból. Lesit a magyar irodalomban a szándékosan archaizáló nyelvezettel többek között Weöres Sándor *Psychéje* előzi meg, óriási különbség azonban, hogy a fiatal költő nem bújik egy fiktív szerző álarca mögé, miként ezt Parti Nagy Lajos is megteszi prózában *A test angyala* című regényében. Lesi Zoltán a verseiben annak ellenére, hogy nyelvhasználata részint letűnt korok költészetét idézi, valamiképp mégis önmaga, s amellet, hogy tudatosan használ egy bizonyos nyelvezetet, saját neve alatt a saját autentikus stílusát is megteremti, lírája így módon talán Kovács András Ferenc költészetével is rokonítható.

Habár némely esetben úgy tűnhet, Lesi narratív költészetet művel, ez a látszat messzemenően csal. A költői beszélő fohászodik a *Musához*, megjelenik *Nárczis*, majd egy kissé ironikus párbeszéd erejéig *Páris és Heléna*, ám az antik figurákkal és motívumokkal tarkított versek nem állnak össze valamifajta narratívát elbeszélő egésszé, hiszen a kötetben

talán nem is ez a lényeg. Közelebbről szemügyre véve egy rövidebb költeményt a kötet végéről világossá válhat, mi is a versek mögött megbúvó költői szándék:

Tsömör

*Sötét kenczét dörsöl,
Sajgó tsömör únalomát
löttyedt hasadra. Ébredj
magiszter! Tagadás szel-
leme közelg, nősziromot
kínál tsinos pamlagon.*

Az idézett rövid versre jellemző erotikus játékoság a kötet számos versében megfigyelhető, habár nem lehet állítani, hogy ez egy az egyben szerelmi költészet lenne. Sokkal feltűnőbb az archaizáló vagy archaizálónak látszó szóalakok halmozása egy-egy versen belül, melyek által szinte szétválaszthatatlanul összekeverednek a hagyományok, nyelvállapotok, regiszterek. Lesi tudatosan játszik a hagyományokkal és a szavakkal, s bár alapjában komoly költő, annyira mégsem az, hogy halálosan komolyan vegye akár a nyelvet, akár önmagát. *Kencze, tsömör, únalom, tsinos pamlag* fordulnak elő egyetlen rövid versen belül, s ezen archaizmusok által – a tendencia az egész kötetre jellemző – véleményem szerint a hangsúly a tradicionális értelemben vett tartalom helyett átkerül a formára, s maga a versek formája, konstruált írásbelisége és hangzósága válik a tartalom egyik fontos összetevőjévé. A *dörsöl, tsinos, a kencze, a tsömör* szavak csak írásban feltűnőek az olvasó számára, hiszen a verset elszavalva a legtöbben feltehetőleg ugyanúgy ejtenék ki őket, ahogy napjainkban tesszük, ugyanakkor a *magiszter, az únalom* vagy a *közelg* szavak kiejtve is régi idők irodalmi hagyományait és nyelvhasználatát idézik fel bennünk, ily módon Lesi Zoltán versei hatásukat tekintve valamiféle egyensúlyt képesek megtalálni hangzás és ortográfia között. Lesi versei tudatosan és kifinomultan játszanak a nyelvvel, néhol barokkos, túldíszített hatást keltve, ám szerzőjük mindig gondosan ügyel rá, hogy ne adagolja túl barokkos díszeket, s a versek megmaradjanak az ízlésesség határain belül, ne csapjanak át giccsbe. Ez a költészet szokatlan merészséggel merít egy kicsit az antikvitásból, a barokkból, a rokokóból, a klasszicizmusból, Berzsenyiből és Weöresből, ám a végére valami olyan saját nyelvet hoz létre, mely végső soron egyikükre sem jellemző – mintegy Paul Celan nemzedékéhez hasonlóan feszegeti az

emberi nyelv határait, igaz, más eszközökkel, mint annak idején a hermetizmus. Lesi játékosságát és formaérzékét tekintve valamennyire talán köthető a Parti Nagy Lajos – Lackfi János – Varró Dániel irányvonalhoz, már ha létezik ilyen, azonban mivel e költők nyelvi játékaik által nem vagy ritkán archaizálnak és citálnak verseikbe egyszerre több hagyományt, ebből kifolyólag Lesi kötete sok szempontból el is különbözik tőlük.

Külön figyelmet érdemel a kötet borítója és illusztrációja, melyek Jakatics-Szabó Veronika festőművész munkái. A borító és az illusztrációk oly módon alkalmazkodnak a kötethez, hogy rajtuk antik szobrok, barokk és klasszicista motívumok láthatóak, melyeket ugyanakkor elkent, gyermekrajzszerű hurokvonalak fognak közre. Lényegében az egész olyan hatást kelt, mintha a whiskyt cukros szódavízzel hígítanánk fel, ám hiába öntünk az antik hagyományhoz kortárs, mondhatni posztmodern adalékokat, valahogy felhígulás és fogyaszthatatlanná válás helyett éppen több lesz általuk. Lesi lényegében ugyanezt csinálja a nyelvvel – a régi irodalmi hagyományok nyelvhasználatát szándékosan átstilizálja, „megrontja”, saját képére formálja, ám ezáltal a hagyomány nem megszenteltlenítődik, sokkal inkább színesebbé, önmagánál többé válik azáltal, hogy a költő szabadon keveri az elemeket. Ironikussága és játékossága ellenére Lesi persze precíz poéta, aki betéve ismeri és használja a kötött formák legjavát, e precizitásból kifolyólag pedig versei többségén mesterséges, kreált nyelvi elemek ellenére sem látszik erőlködés nyoma. Egy költőnek kifejezetten erénye, ha anélkül képes a nyelvet invenciózusan, kreatív módon használni, hogy erőszakot tenne rajta.

A kötetnek meglátásom szerint éppen a visszafogottság és a fegyelmezettség az erénye – Lesi fiatal költőkre jellemző módon nagyot markol, s célja nem kevesebb, mint a régi irodalmi hagyományokat ötvözve új, eredeti, a hagyományokból építkező, de azoktól egyben el is szakadó költői nyelvet létrehozni, ám mégsem mondható el, hogy vállalkozásához képest túlzottan keveset fogna. Ez pedig talán éppen abból fakad, hogy költői vállalkozása volumene ellenére a szerző tisztában van saját elsőkötetes mivoltával, és verseiben nem akar többet tudni és többet mutatni annál, mint amennyit egy első kötetnek tudnia és mutatnia kell. A fegyelmezettség és a precíz kompozíció nem viszi el a verseket abba az irányba, amely felé elhajolva a költő könnyen túlzásokba eshetne, s így a versek megmaradnak viszonylag visszafogott, koncepciózus, helyenként kissé édeskés, de élvezhető daraboknak.

Érheti persze, s néhol éri is az a vád ezt a fajta formát hangsúlyozó, kevésbé a prózába átfordítható dikcióra összpontosító költészeti paradigmát, hogy a nyelvvel való puszta játék által öncélúvá válik. A költészet azonban, főleg mai, posztmodern (poszt-posztmodern?) korunkban, nyilván hihetetlenül sokszínű, a *Daphnis ketskői* pedig mindenképp olyan

költészetet tartalmaz és közvetít az olvasó felé, melyben párhuzamosan él jelen és múlt, hagyomány és hagyománytörés, komoly precizitás és játékos irónia, az olvasó pedig válogathat, mi az, amit ebből a sokszínű költői nyelvből a maga számára kiemel.

(Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2009.)